

Краї любімы, мой родны, ты навекі свабодны,
за цябе я на бітву хадзіў!

МІНСКАЯ ПРАВДА

Газета заснавана 1 лістапада 1950г. Субота, 2 ліпеня 1994 года №68 (10768) Цана 200 руб.

В годы Великой Отечественной войны было проведено немало классических, выдающихся боевых операций, сражений, боев местного значения, которые навеки вошли в историю военного искусства. Блестящей по стратегическому замыслу и исполнению, несомненно, являлась и операция под кодовым названием "Баграцион".

Она началась 23 июня и продолжалась до 29 августа 1944 г. Можно говорить о том, какие фронты, армии, дивизии участвовали с противоборствующих сторон, можно перечислять количество личного состава, техники, называть населенные пункты, излазить ход боевых действий, но нельзя не сказать о главном — о высоком морально-политическом ду-

хе войск, их верности Родине, готовности преодолеть любые преграды на пути к освобождению Беларуси.

Победа в этой операции далась нелегко. Потери советских войск составили 178 507 человек. В сутки погибло около 2 600 воинов. Но вражеские солдаты погибли значительно больше. Именно из "Минского котла" более 57 тыс. фашистов было отправлено прямо в Москву. Сбылась их заветная мечта пройти маршем по улицам столицы. Но шли они с опущенными головами, во главе их — 26 генералов. За ними двигалась машина с цистерной воды и смывала их позорные следы. Вот таким "триумфом" увековились бредовые планы фюрера.

Завершение освобождения Беларуси, советские вои-

ны пошли дальше. К полному разгрому фашизма. На это ушло меньше года. А в июле, почти через год после проведения операции "Баграцион", состоялся знаменитый Парад Победы. В нем участвовали и те, кто дрался с врагом на нашей земле, кто от имени павших на поле брани демонстрировал верность Родине.

Мало осталось освободителей. Трудно им. Но они не одиноки. К их праздничным колоннам присоединяются тысячи людей. Будут цветы, улыбки, радость... Будут грусть и слезы по тем, кого нет среди нас. Мы поклонимся и поблагодарим павших и живых героев. Перед ними мы в вечном долгу.

Фронтникам, партизанам и подпольщикам мы посвящаем этот номер газеты.

СВЯТА СКЛІКАЛА СЯБРОЎ

Неаспрэчная ісціна: кожная гадавіна вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў — святы не толькі яе вызваліцеляў і жыхароў рэспублікі. Гэта святая і памятная дата для ўсіх, каму дарагія цыталы свабоды, добра, справядлівасці, хто не зраджае народнай памяці. І сёлетні 50-гадовы юбілей вызвалення — яшчэ адно яскравае сведчанне, што і радасць, і гора разам з беларусамі пачыра дзеліць іх даўні сяброў — народы былага Саюза ССР.

Напярэдадні юбілейных урачыстасцей у вобласць прыбылі дэлегацыі Маскоўскай і Кіеўскай абласцей, якія супрацоўнічаюць з Мінскай. Групу маскоўскіх гасцей узначальваў першы намеснік старшын абласной Думы Мікалай Якаўлевіч Кечкін і першы намеснік кіраўніка адміністрацыі вобласці Анатоль Васільевіч Далгалашаў, кіеўскіх — першы намеснік кіраўніка абласной дзяржаўнай адміністрацыі Мікалай Аляксандравіч Борсук. У складзе абедзвюх дэлегацый — удзельнікі Вялікай Айчыннай вайны Аляксандр Рыгоравіч Арэф'еў, Павел Карнеевіч Барзінскі, Анатоль Іванавіч Паню.

Увечар гасці наведалі Мядзельскі раён, азнаёміліся са слаўнымі мясцінамі нарачанага краю, аглядзілі аб'екты вытворчага і сацыяльна-культурнага прызначэння. Сёння дэлегацыі павяваюць на эксперыментальнай базе імя Суворова

Уздзенскага раёна, а затым прымуць удзел у сустрэчы вестрану гарадоў і раёнаў Міншчыны з кіраўніцтвам вобласці.

Асобна аб сустрэчы. Яна пройдзе ў будынку абласнага Дома культуры (вул. Чкалова, 5). Яе ўдзельнікі будуць ушанаваны і цёплым удзячным словам, і памятнымі сувенірамі ад Прэзідыума Вярхоўнага Савета і Савета Міністраў Рэспублікі Беларусь, а таксама Міністраства сельскай гаспадаркі і прадуктаў харчавання.

Усе прысутныя прымуць удзел у цырымоніі ўскладання кветак да помніка Перамогі ў Мінску, на Кургане Славы, на мемарыяльным комплексе ў Хатыні.

Гэтым жа саставам Міншчына будзе ўдзельнічаць у рэспубліканскім урачыстым пасажыжні, якое адбудзецца сёння ў 16 гадзін у мінскім Палацы спорту.

(Наш кар.)

ДАЕШЬ МІНСК!

Водружэнне флага над вызваленным Мінскам

Вслед за танкистами 2-го гвардейского Тацинского танкового корпуса в столицу Беларуси город Минск рано утром 3 июля 1944 года ворвался передовой отряд 220-й Оршанской стрелковой дивизии. Отряд был сформирован на базе 2-го стрелкового батальона 673-го полка. Командовал батальоном старший лейтенант Зиновий Андреевич Дюдюин, замполитом был капитан Григорий Егорович Мышинский.

Вот как это было. В ночь на третье июля солдат второго батальона подняли в два часа. Легкий туман стлался над землей. На темном шоссе стояла колонна грузовиков, на бортах кто-то вывел мелом: "Даешь Минск!". Бойцы подносили к машинам минометы, ящики с минами, пулеметы.

Комбат, коренастый, среднего роста, подходил к каждой машине, говорил с людьми, смотрел, как они размещаются. Скользили через зеленые первые солнечные лучи, заиграли в каплях утренней росы, и сон прошёл. Замолчал.

Скользящие через зеленые первые солнечные лучи, заиграли в каплях утренней росы, и сон прошёл. Замолчал.

Скользящие через зеленые первые солнечные лучи, заиграли в каплях утренней росы, и сон прошёл. Замолчал.

думал о предстоящем бое: "Каким он будет? Кажется, все сделали для лучшего выполнения задания. Вчера весь день и вечер провалили оружие, боеприпасы, приказ довели до каждого человека. Читали обращение Военного совета 31-й армии. Солдаты и офицеры покаялись освободить столицу Советской Беларуси от гитлеровских оккупантов. Провели партийные и комсомольские собрания. Коротко, но ясно сказал старший сержант Афанасий Ляпустин: "Мне на митинге вручили знамя для водружения на Доме правительства. Только смерть мне может помешать выполнить это партийное поручение". Характерная деталь: в кандидаты он вступил под Ельней, в члены партии — после взятия Минска. Позади три ранения, два ордена за Ельню и Оршу. И вот перед нами Минск. Все думаю о предстоящем бое.

Думают и новички-солдаты, бывшие белорусские партизаны. Передовой отряд после митинга на десяти "студбекерах" двинулся в путь. Первый привал после Орши и Дубровки был у деревни Жуков Луг. Автомашин остановились возле полуосвоенной деревни. Отсюда батальон пойдёт на исходные позиции.

На коротком привале к солдатам подошла старая женщина. Она опиралась на палку, она смотрела на них и плакала. Ее заметил портной младший лейтенант Куприянов и участливо спросил: "Бабушка, что с тобой?". Она ответила не сразу. Вдохнула, вытерла лицо и тихо проговорила: "Фашисты убили внука Зиновича, 57 лет стубили. Всех побросали в колодезь. За что? Что им малые дети сделали? Ироды. Убийцы".

Больше она говорить не могла — душили слезы. Склонила голову. Сразу смолкли солдатские разговоры. Комбат поднялся и подошел к женщине. "Бабушка, — сказал он. — Мы идем освобождать Минск. Отомстим за всех детей и твою Зиновичку. Клянемся тебе", — он пожал ей руку.

"Товарищи, — обратился комбат к солдатам, — вы слышали, какую зверскую расправу учинили фашисты. Будем мужественными в бою. Отомстим за детей, за убитых товарищей, за муки и страдания нашего народа. Минск должен принадлежать белорусам! Вперед, за Родину!"

Вслед за артиллерийским огнем валом двинулись танки, самоходные орудия, устремились вперед пехотинцы. С боем преодолевали сложные инженерные сооружения и препятствия. Во второй линии обороны разрывались рукопашные схватки. В 6 часов утра солдаты передового отряда подошли к окрестностям. Город горел, некоторые здания рушились от взрывов заложенных в них мин. Войны отбоявляли дом за домом, улицу за улицей.

Командир умело руководил сражением. Туда, где было тяжело, посылал подмогу. Его видели в самых опасных местах боя.

Героем батальона стал комсомолец сержант Кулементов. Он подкрался сначала к одному, потом к другому вражескому пулемету и гранатами уничтожил обе пулеметные точки. Отважный сержант пошел четвертую роту в атаку, бойцы стали занимать Дом Красной Армии, и на здании затрепетал в лучах июльского солнца знамя Сталина. Его водрузил старший сержант Арсений Скиба и рядовой Л.Мусалиев.

Отличился и коммунист старший сержант А.Г.Ляпустин. С группой бойцов он ворвался в здание западного вокзала. Старший сержант гранатой уничтожил пулемет,

в упор расстрелял девять фашистов. На крыше вокзала он установил красный флаг. Немцы подумали, что город занят русскими, и 27 человек сдались в плен. С этими же бойцами Ляпустин вбежал в Дом правительства Белорусской ССР. Солдаты очищали комнаты от противника. Встретились с тремя нашими танкистами и с ними на балконе третьего этажа водрузили алое полотнище.

Вот что вспоминает ветеран. Привожу выдержки из его письма автору этой статьи. "Когда въехали в Минск, это было необычайное зрелище. Все кругом горело, все было в развалинах... Из развалин выходили люди, много людей со слезами радости на обвисших лицах, целовали, хотя времени на это не дано, надо было идти вперед, еще впереди шли бои".

Вернемся снова к тому памявному дню 3 июля 1944 года. В тот день энергично действовали бойцы и другие части. К концу дня Минск освободили. По улицам прохо-

дили танки, артиллерия, пехота. Жители торжествовали, обнимали воинов, дарили подарки, со слезами на глазах рассказывали о днях оккупации.

Ночью Дюдюин позвонил командир полка подполковник К.Даненков: "Поздравляю. Москва салютуета освобожденным Минском. Наш полк, как и другие полки дивизии, будет называться Минским. В этом большая заслуга твоих солдат и офицеров и твоя тоже. Поздравляю...". На груди комбата засверкал второй орден Красного Знамени. В последующих боях за Оршю он получил и третий. А первый получил в боях за Оршу. Не часто такое бывало на фронте. За месяц боев — три боевых ордена! Кстати, работая в архиве в Подольске, я видел и два предствления на 3-й Дюдина к званию Героя Советского Союза. Но они так и остались лежать в архиве.

В 1964 году комбат, капитан запаса Зиновий Андреевич Дюдюин умер. Мне удалось раз-

ыскать через архив всего двух солдат из двенадцати человек, которым поручалось водрузить знамена в этот памятный день 3 июля 1944 года. Это Афанасий Григорьевич Ляпустин и Арсений Николаевич Скиба. Первый живет во Владимирской области, второй — на Харьковщине. Как обидно, что даже пятьдесят лет спустя храброго старшего сержанта А.Г.Ляпустина никто ни разу не приглашал в наш город, в город его боевой молодости.

Б.ДОЛГОВИЧ, подполковник запаса.

На снимках: минчане встречают своих освободителей; водружение флага над освобожденным Минском.

НАГРАДЫ НАШИ НЕ ПОТУСКНЕЮТ

Накануне 50-летия освобождения Беларуси наш корреспондент побеседовал с заместителем председателя Совета Минской областной организации ветеранов И.НАНАНИЧЕМ.

— Иван Николаевич, ветераны, говорят, самые беспокойные люди. Верно ли?

— Да, действительно, они не могут лишь созерцать происшедшие в республике события. Они — неутомимые, активные люди. Вот почему более чем 300 тысяч ветеранов области объединились, чтобы совместно решать насущные проблемы.

— Какие?

— В области 11 711 инвалидов войны, 11 493 семьи погибших участников Великой Отечественной, 2 760 воинов — интернационалистов. Сами видите, какой большой объем работы, которая, как известно, строится на общественных началах, на основе творческой инициативы и самодеятельности в тесном контакте с ор-

ганами здравоохранения, народного образования, культуры, социального обеспечения. Нам навстречу идут руководители, власти и местной власти. Это радует и вселяет уверенность, что мы нужны Отечеству, нашим людям.

— ...И особенно тем, кто родился после освобождения Беларуси, знает о войне из книг и кинофильмов.

— Живой, эмоциональный рассказ свидетеля или участника тех жестоких сражений — лучший способ донести правду о нашей Победе над ненавистным врагом, действенное средство борьбы с фальсификаторами истории.

Несмотря на возраст, ветераны войны — в строю. Они частые гости в школах, техникумах, выступают перед молодежью и рассказывают о войне, о том, какой ценой отстояли честь и свободу Родины.

— Дается все это с преувеличением трудностей?

— Не то слово. Тяжело нам и морально, и материально. Даже послать поздравления всем ветеранам нам не под силу. Нет средств. А ведь раньше мы персонально

каждого из них поздравляли с праздниками. Обидно, что нет пока у нас спонсоров — состоятельных бизнесменов и предпринимателей. Да им до нас и дела-то нет.

К сожалению, некоторые руководители местной власти, колхозов и совхозов, предприятий и профсоюзных организаций не всегда в точности выполняют законодательные акты, которыми определены льготы ветеранам.

Но мы не падаем духом. Награды наши не потускнеют. Пользуясь случаем, хочу через нашу любимую газету поздравить всех ветеранов с золотым юбилеем освобождения Беларуси от оккупантов и пожелать всем крепкого здоровья и благополучия.

Беседовал Анатолий СМОЛЯНКО.

"Минская правда" также поздравляет бывших фронтников, партизан, подпольщиков, всех жителей области с праздником освобождения родной Беларуси от фашистских захватчиков.

ГЕРОИ БЕССМЕРТНЫ

Когда началось освобождение Беларуси? С момента проведения операции под кодовым названием "Баграцион" — ответит читатель. Так-то оно так, но смеем утверждать, что бои за изгнание оккупантов начались с того дня, когда фашисты переступили нашу границу. И первыми в схватку с врагом вступили подпольщики. Не в обиду партизанам будет сказано, но именно они явились одной из организующих сил буквально на второй день наступления "свердловских". Говорю об этом, основываясь на личном мне известных фактах.

Из Минской области, где я работал заместителем прокурора, в июле приехал в деревню Новоселки Стародорожского района для ведения подпольной борьбы. Вскоре мы создали группу, такие формирования были организованы и в других населенных пунктах. Началась трудная, опасная и героическая борьба.

Мы собирали оружие, боеприпасы, распространяли листовки, искали своих людей в волостях, комучатах для того, чтобы от них получать необходимые сведения, документы, знать, когда немцы будут проводить аресты, устраивать облавы, блокпосты.

И сегодня, когда вспоминаю те страшные дни, у меня невольно перед глазами встают многие из тех, с кем я действовал в подполье глубокого тыла. Например, в немецком гарнизоне "Горки" мы имели свою переводчицу, к сожалению, не помню ее фамилию. Когда фашисты хотели арестовать офицеров Советской Армии П.К.Тринкевича, Р.А.Лобана и меня, она нас вовремя предупредила, и мы успели скрыться. Второй раз по ее сигналу многие подпольщики ушли от гестаповских пыток.

А сколько погибло преданных и верных советских людей! В бою около деревни Альбин фашисты схватили Союзу Бабакову, Ано Корулеву и повесили. В этом же бою погиб Сааша Нестерович. При минировании магистрали Москва — Варшава пали смертью героев Б.И.Новик и И.Р.Богалейко. Попал в засаду В.Дубровский... Сложил голову боевой партизан, бывший артист Белгосфильмарины, адъютант командира бригады Виктор Иванович Ручан, песни которого поднимали боевой дух народных мстителей.

Сотни подпольщиков и партизан сложили свои головы за освобождение Отечества. Они оказали неоценимую помощь успешному наступавшей Советской Армии и вместе разгромили фашистские орды на территории республики.

В народе говорят: герои бессмертны. Верно. Мы помним всех поименно, никто и ничто не в силах принизить великую роль подпольщиков в борьбе с ненавистным врагом. Слава о них будет жить вечно.

Григорий РУЧАН, бывший подпольщик и партизан Стародорожского подпольного райкома партии КП(б)Б.

"НОША", ЯКУЮ ПАНЯСЁМ УСЕ

Як і меркавалася, выбаць Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь за адзін "заход" не ўдалося. Чарговы тур назначаны на 10 ліпеня. Прэзідэнцкі марафон працягваецца. Цяпер на гэта "дыстанцыю" дзве кандыдатуры — Вячаслаў Кебич і Аляксандр Лукашэнка. Вылікі перагатаў паказвалі, што "выглядаў" катэгорыі ў іх аказаліся розныя. Зараз срочкі масавай інфармацыі аналізуецца гэты, у многім несправядлівы, факт. Аднак, як бы там ні было, нам зноў трэба будзе выбіраць. Каму з двух названых кандыдатаў аддаць перавагу?

У.Рошчыца, педагог: Я не здзіўляюся, што ў лідэраў аказаўся Лукашэнка. Гэта папулярны, а папулярнасць ідзе заўсёды падабляе натуру. Прыклад Жырыноўскага ў Расіі. Мне, аднак, больш цікава ўважаць палітыка Кебича. Я за яго галасаваў 23 чэрвеня. І 10 ліпеня аддам свой голас за гэтага кандыдата.

М.Майейка, калгаснік: На чарговых выбарах падтрымаю Лукашэнка. Ён, лічу, здольны навести парадка. А без гэтага ніякага эканамічнага росквіту не можа быць.

Т.Лапошыня, хатняя гаспадыня: Мне здаецца, на гэтым этапе можа выйсці рэспубліку з крызісу Кебич. У якіх бы негатыўных фактах яго ні абвінавачвалі, лічу, аднак, што толькі ён сёння рэальна здольны вырашаць адпаведныя эканамічныя і гаспадарчыя пытанні. А абшчэнкамі-цацанкамі людзей не накармім. Таму я — за Кебича.

Д.Махоня, прадпрыемствы: Складаная сітуацыя. Нават не ведаю, што і сказаць. Мне асабіста не задавальняе ні тая, ні другая кандыдатура. Па розных прычынах. Аднак выбар рабіць трэба. Як? Пакуль не ведаю. Але, думаю, да 10 ліпеня вызначу сваю пазіцыю.

Ю.Казлоў, рабочы: Галасаваў і буду галасаваць за Лукашэнка. Т.Голубева, урач: 23 чэрвеня я выказалася за Пазняка. Але, як ведаю, у другі тур ён не трапіў. Цяпер вось разважаю, за каго з двух кандыдатаў галасаваць. І, шчыра кажучы, не ведаю. Наогул, схіляюся да думкі, што не патрэбен нам Прэзідэнт. Дастаткова ў такой невялікай рэспубліцы, як Беларусь, парламента. Таму 10 ліпеня я, хутэй за ўсё, не з'яўлюся на выбарчым участку.

А.Сукавер, вадзіцель: На паліцэі выбараў я выкарыстаў з бюлетэня ўсіх кандыдатаў. А цяпер прагаласаваў за Кебича. Чаму? Новая мыля па-новаму мяне. А ў нас ужо гэты "перабудова" костяк у горле сядзіць.

Невядомы каментаарый: Прыроднае вынік ініцыятыўна пераказана сведчання, наокупкі неаднародных думкі ў людзей наокупкі будучага Прэзідэнта. У кожнай з дзюх кандыдатур свае "плюсы" і "мінусы". "За" і "супраць". Нічо не сёнь час усе сур'ёзна абдумвае, уважэцца. Кіраваня тут трэба, відаць, не пачынаць і змяняць, а чарговым надыходым, рэальнай сітуацыі. Гэты выбар не фармальнасць. А ноша, якую прывідаецца несіць усім нам. Знаючы, трэба зрабіць правільны выбар, каб яна была лягчэйшая.

Ю.Казлоў, рабочы: Галасаваў і запісаў Мікалай ЖУЧКО.

Броніслав СПРІНЧАН

КУРГАН СЛАВЫ

С Маскоўскаго шоссе іш-под руки Гляжу туду, гдэ в яркой звонкой рани Пронзительно над былыми полем брани В заре горят гравённые штыки.

Вокруг такая свежесты Шаг уперёд, Я поднимался по крутой спирали, — И открывались такие дали, Что даже дух захватывает вперёд.

Над Новополюцком, над морем низ, Где шли в огонь бригады Баграмяны, Рассвет, как стиг, раскинулся багрово, Рабочий день соборно осенял.

О, как прекрасен мирный день земли, Соретный душой о добре и любви! По-над Курганом Славы в чистом небе Трубят о чём-то вечном журавли.

Штыки сияют — символы фронтов, Освободивших землю Беларусь. Как струны, гравят их. Ош, как гусли, Заучат в лучах под струнами ветров.

Во славу тех, кто в битвах пролил кровь, Во славу поседевших ветеранов, И в чуткой рани перепоночных краёв Им гулко вторит солнечная новь.

Сказав думку, что качается слегка, Сказав память, освещая трепетно и плавно Зеленым конусом Кургана Славы Они вознесены под облака.

И мне сказав призму времени видны Бойды, и путь по рекам в греки... В одном ряду и древний храм, и крикинг — В качающемся зеркале Даны.

А там, где Рокоссовский вел солдат, Так молодо расправил плечи Мозырь, У Припяти полых, как главный козырь, Своей нефтепереработный комбинат.

1972 г.

Небо вугело все

Молодых летчиков, прибивших в конце 1942 года на фронт, в числе которых находился и сержант Михаил Шатило, принял командир 76-го штурмового авиационного полка Герой Советского Союза майор Владимир Анисов.

— Как воевать собираетесь, орлы? — с улыбкой спросил командир.

— По-геройски, на командира равняться будем! — дружно прозвучало в ответ.

Михаилу можно сказать, повезло. На первое боевое задание вылетел в паре с командиром полка. Вылет оказался удачным. Они нанесли удар по вражеской колонне, в которой почти одновременно вспыхнули факелом более десятка автомашин.

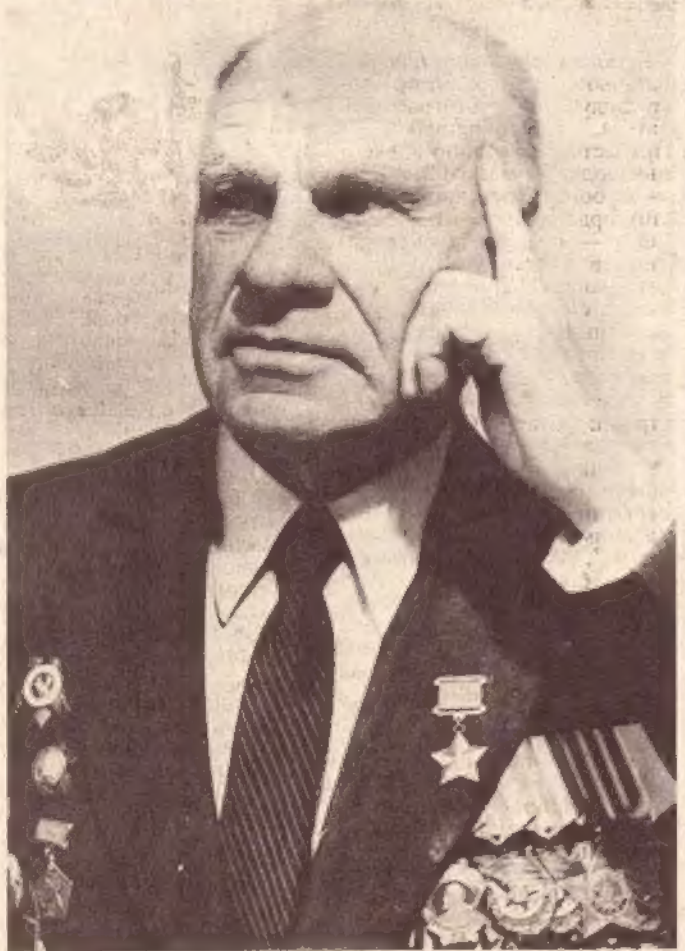
Начало науке побеждать было положено. Пошел отчет и боевым вылетам — первый, второй, третий... Восьмой совпал с разрывшимися ожесточенными боями на полуострове Херсонес. В воздухе поднялись все полком. Зенитная артиллерия противника пыталась плотным огнем воспрепятствовать нанесению ударов по позициям своих войск.

Часть же штурмовиков, в том числе и ИЛ-2 сержанта Шатило, нацелилась на уничтожение зенитных средств. Группа заданно выполнила, но ценно пяти потерянными самолетами. При выходе из района действия завязалась еще и бой с истребителями врага. Самолет Шатило получил серьезные повреждения, стал слабоуправляемым. Раненным оказался сам пилот.

Превозмогая боль, Михаил старался дотянуть до аэродрома. Пришлось идти на вынужденную посадку в горах. Он все-таки сумел приземлится, потерявшего сознание, подобрал местные жители, оказали первую помощь и доставили к своим.

В небе Беларуси ИЛ-2 сержанта Шатило появился перед началом операции «Багратион». Боевые вылеты начались заблаговременно. Именно в этот период, по видимому, с целью проверки боевых качеств прибывшего в полк новичка, самолет Шатило взымал в небо в паре с командиром, дважды Героем Советского Союза майором Иваном Воробьевым. Только успели нанести удары по вражескому зенитному району Борисова, как их атаковали «мессершмиты».

Ведущий приказал ведомому уйти под его прикрытие. Завязалась далеко не равный воздушный бой. Умелым маневрированием штурмовики уходили от прицельного огня истребителей.

Но один из них изловчился и сумел приблизиться к самолету командира на близкое расстояние. Прозвучало несколько пулеметных очередей. Сколько их и чьи было — трудно сказать. Однако истребитель, охваченный пламенем, штурмовик пошел к земле. Второго «мессера», после удачно выполненного маневра, «ссадил» экипаж Шатило. Остальные два истребителя поспешно отвернулись в сторону. Достигнута несомненная победа. На земле Михаил на радостях крепко обнял своего верного друга — воздушного стрелка сержанта Ивана Карасева за его метко произнесенные очереди по «мессеру».

С началом операции наших войск штурмовики своими точными и последовательными ударами всячески способствовали развитию наступления. Они, как правило, наносили свои удары по важным узлам сопротивления.

Особого накала боевые вылеты достигли, когда осуществлялась операция по ликвидации группировки немко-фашистских войск, оказавшейся захваченной в плен восточнее Минска. Сложившаяся обстановка требовала безотлагательных действий. У штурмовой авиации были самые благоприятные условия для нане-

Ветеран партизанского движения на Беларуси приметна хвалющаяся. Он зноу і зноу перачытваў кароткія радкі пісьма, з якім да яго звярталіся чырвоныя следышты пошукаванага клуба «Нармандыя-Нёман» з горада Арла:

«Паважаны Рэспіслаў Аляксандравіч! Мы даведаліся, што ў час Вялікай Айчыннай вайны вы партызанілі на Магілёўшчыне, Браншчыне і ў нашай Арлоўскай вобласці і добра ведалі французскага патрыёта Ражэ Дэкса. Паведаміце, калі ласка, больш падрабязна пра гэтага мужнага чалавека і яго лёс...»

І прыгадалася ветэрану вайны, былому загадчыку кафедры плавання Мінскага інстытута фізкультуры Рэспіславу Аляксандравічу Дзмітрыеву далёкае мінулае. Так, сапраўды яго, былога камандзіра партызанскай роты 121-га партызанскага палка, вясною 1943 года запрасілі ў штаб і прапанавалі дапамагчы перабегчы, які называўся французам.

Праз паўгадзіны такая сустрэча абдыслася. У штабную зямліну зазірнуў каржакаваты хлопці і спытаўся даволі зацікава:

— Адавай на прывітанне. Увайшоўшы пацуму пытаюся: «Хто вы і як трапілі ў гэты мясціны?» Я, камарал, ёсць француз Ражэ Дэкэ, — узрадаваўся той, пацуму роліну мову.

— Вельмі добра, што вы француз. А цяпер — больш падрабязна пра сябе.

— Калі ласка, вольна адказаць. Ражэ нарадзіўся ў адным з прыгарадаў Парыжа. Яму 21 год. Да вайны скончыў сярэднюю школу. З'яўляўся членам Саюза камуністычнай моладзі, быў аматарам цяжкай атлетыкі. Яго бацька служыў у мясцовым муніцыпалітэце. А калі фашысты акупавалі Францыю, Ражэ цвёрда вырашыў з сабрам Жанам перабегчы ў не занятую ворагам зону краіны, а адтуль трапіць у армію генерала дэ Голі, каб потым прыняць удзел у вызваленні роднай краіны ад праклятых бошаў.

Але шліх да здзяйснення іх задуму быў няпросты і вельмі наліты. Спачатку сабра дабрадзіла да Марселя, дзе ім пананавалі набыць неадзінак човен, каб на ім рушыць на ўзбярэжжа Іспаніі. Там іх пананавалі патрапіць у вярта. Усёчам удалося пераказаць паліцэйскіх, што яны, маўляў, толькі маршлі заробіць на продажы цыгарэт. Але суд прыгаварыў іх да турэмнага зняволення.

Зарадзілі ўрад Вішы, каб выслухіцца перад гітлераўскімі фашыстамі, стаў вербаваць сярод турэмнічак і кримінальнікаў так званых «добраахвотнікаў» для вайны супраць Савету.

Ражэ ведаў, што рускія не спазвалі перад фашысцкімі акупантамі і рашуча сталі граміць захопнікаў пад Масквой і Ельняй і выдзіць германічы баі па сцен Сталінграда... Вось таму яны з сабрам і вырашылі запісацца ў легіён французскіх «добраахвотнікаў».

І вост такім чынам французскія легіянеры з'явіліся на тэрыторыі Беларусі. Дэ факта былі кінуты іх на барацьбу з партызанамі.

Пры першай жа магчымасці паройдзем на бок партызанскіх месцішч, — дагаварыліся Ражэ з сабрам. Але фашысты не надала даявалі легіянерам з Францыі. Яны сачылі за кожным іх крокам. У адной з сутычак з партызанамі Мінскага злучэння легіянеры панеслі значныя страты ў Уздзенскім раёне. «Добраахвотнікі» спачатку разгубіліся і прыцілі, не жадаючы прапавіць сваю кроў за фю-

раза. Тады ў хуткім часе фашысты перакінуты легіён пад Бялінічы на ахову шляху Магілёў—Мінск, і Ражэ прызначылі ў партызанскую службу. Тут ён уначы кінну сваю вінтоўку, зняў з сябе ненавісны гітлераўскі мундзір і хутэй кіннуся на ўсходні бераг Друці. Каля вёскі Прыборы яго затрымалі партызанскія дасорныя і даставілі ў штаб партызанскага атрада. Але дапытаны перабегчыка як мае быць ніхто не здолеў. Справа ў тым, што Ражэ не ведаў ні рускай, ні нямецкай мовы. Ды і сярод партызан не было нікога, хто б размаўляў па-французску. Нарэшце, стала вядома, што ў суседнім атрадзе ёсць малады лейтэнант, які добра ведае французскую мову.

— Я жадаю змагацца супраць ворагаў маёй

радымы, — адразу заявіў Ражэ на першай жа сустрэчы з Рэспіславам Дзмітрыевым.

Юнак гаварыў з такой перакананасцю і сумленнасцю, што яму нельга было не паверыць.

І камандзір партызанскага палка Асман Касаеў згадзіўся пакінуць перабегчыка ў роце Дзмітрыева. Ражэ Дэкэ застаўся вельмі задаволены. І ў першай жа сутычцы з гітлераўскай правай сапраўдны байцоўскі афіцэр. Ён працягнуў у бах столькі хабрасці і выдуркі, што ім зацвяверыў разведдзел фронту.

Больш за два месяцы Ражэ змагаўся супраць фашыстаў у складзе першага ўзвода дзясятай роты 121-га партызанскага палка. Ён хутка запінаўся камандзіра часта заходзіў да Дзмітрыева, каб даведацца пра навіны з Масквы, пра жыццё простых людзей у Беларусі. Палітурку атрада Цімафей Няфёдаў, не раз размаўляўчы з Дзмітрыевым, згаджаўся з камандзірам роты, што Ражэ — вельмі перспектывны баян-разведчык.

У студзені 1944 года партызаны здолелі акружыць вёску Забалацце, у якой апынуўся ваялі карны атрад гітлераўцаў. На допытку партызанам, нібы белья здані, рашуча падняліся ў атаку. Яны закідалі фашыстаў гранатамі і знішчалі трапным аўтаматным агнём тых, хто спрабаваў аказаць супраціўленне альбо ўдзяць.

Камандзір роты малады лейтэнант Рэспіслаў Дзмітрыев узяў на ганак школы, дзе размяшчаўся варажы штаб.

— Хэндэ хок! Вафен хінген! /Рукі ўгару! Кідай зброю! — скамандаваў ён захопленым зняцкай фашысцкім афіцэрам.

Гітлераўцы паднялі рукі. Адзін з іх спрабаваў кінну гранату. Але ў гэце імгненне грывіну стрэл. Эсэсавец завапіў, і граната выслізнула з яго рук. У гэты момант нехта моцным штуршком збіў Дзмітрыева з ног. І тут грывіну моцны выбух...

— Пардон, камаралдэ Рэспіслаў, Я, здаецца, не надала ветліва абышоўся з вамі, — папрасіў перабегчы француз.

— Дзякуй, Ражэ, за вырчук! — моцна паціснуў яму руку Дзмітрыев.

У хуткім часе кэмплівы француз быў узнагароджаны медалём «Партызану Айчыннай вайны I ступені». І адчыніў шмат разоў змяшчаўся Ражэ ў бах з ворагам. Ён прымаў удзел у налетах на фашысцкія гарнізоны, у гэты рэйкавай вайны партызанскі пэб-рацім здолелі тусіць пад адном некалькі варажскіх саставу з жывой сілай і тэхнікай. Партызанскія камандзіры часта заахвочвалі яго і ставілі ў прыклад іншым месцішчам.

Праз некаторы час Ражэ Дэкэ трапіў у склад дывізіі Барысаўскага раёна за апошнія два-тры гады колькасць музеяў скарацілася амаль напалавіну. Некаторыя пэсударэфарматары палічылі іх для сабе дадатковай абурэй і ў эйфарыі, выкліканай так званай перабудовай, вырашылі «развязаць сабе рукі». Але ж іх масам мы маральна права забавуляў нашых дзяцей і ўнукаў гістарычнай праўды аб вайне і іншых падзеях мінулага?

Пазней некаторыя адумаліся і сталі аднаўляць тое, што існавала раней, дзе-сягогдымі збіралася па групінах, але з-за нашай абмывавасці прышлілі ў занятак. Хочацца спадзявацца, што на Барысаўшчыне не толькі адродзіцца ўсе існаваўшы раней школыны музей, але і з'явіцца новыя. Гэта патрэбна нашым нашчадкам, якія павіны ведаць гісторыю Бацькаўшчыны, бо спраўдліва заўважана, што той народ, які не шануе гісторыю, не мае будучыні.

Мікалай ЧАЛЕЙ.

Эмілія Аляксандраўна Капытоў (злева) і Ванда Мацвееўна Андрэўская, якіх вы бачыце на здымку, ехалі ў «Асвенцім» у адным эшалоне і нават ставілі побач «у чарзе» на рэгістрацыю, аб чым сведчаць выкалаты на іх руках нумары 79666 і 79667. Яны не ведалі адна адна, хай разам перажылі шматлікіх жах і пакуты «фабрык смерці». Сустрэліся жанчыны ў родным горадзе толькі праз паўвека.

Фота

Мікалая ВАСІЛЬЕВА.

версійнай групы, і яго шліх разышліся з першымі партызанскімі настаўнікамі.

— Не думаў я і не гадаў, што калі-небудзь сустрэну гэтага вясёлага і мужнага юнака, — успамінаў пры нашай сустрэцы Рэспіслаў Аляксандравіч, — але вось аднойчы ў штабе хтосьці паклікаў мяне. Гляджу і вачам сваім не веру — Ражэ ў форме нямецкага афіцэра-афіцэра. Ён зухавата шчоўнуў абдасца і адрапартаваў:

— Калі ласка, Рэспіслаў Аляксандравіч, Гэта мой сабра Марсель. Прашу знаёміцца. А як — раскажу толькі пасля Перамогі!

Яны абняліся па-брацку. Сталі ўспамінаць старых сяброў па барацьбе. Іх чарговая сустрэча абдыслася ўлетку 1944-га ў вызваленым ад фашысцкіх захопнікаў Магілёве. Ражэ расказаў сваёму ка-

мандзіру, які ён з напарнікам Полем рабілі адкрытыя выкалы ў стане ворага. Хадзілі адкрыта па Магілёве ў форме эсэсавцаў, «праваўлі» дакументы, «праваўлі» у разстрахана горада афіцэраў і накіроўвалі іх у камендатуру, а іншых абзаводзілі альбо здавалі партульным...

Ішоў час, і загадчык кафедры плавання Мінскага інстытута фізкультуры Рэспіслаў Аляксандравіч Дзмітрыев часта ўспамінаў мужнага юнака-француза Ражэ Дэкэ, расказаў студэнтам пра тое, як ён змагаўся ў партызанскіх атрадах на Міншчыне і на Магілёўшчыне. Але былі камандзір роты не ведаў дакладна пра далейшы лёс мужнага барабита-інтэрнацыяналіста.

І вось гэце пісьмо чырвоных следышч з горада Арла. Рэспіслаў юнакі выклікалі ў ветэрана партызанскага руху на Беларусі цёплымі ўспамінамі.

Паліцэй запатнілі ў розныя куткі: у архівы і музеі. Напісалі ліст і ў замежную секцыю Камітэта ветэранскай вайны.

Праўда, хай зараз такая перапіска не асабліва карыстаецца папулярнасцю, але да гонару ветэранскай вайны, на іх запіт хутка прышліў станоўчы і падрабязны адказ. Мэр аднаго з прыгарадаў Парыжа не толькі дапамог адшукаць родных Ражэ Дэкэ, але і здолелі паведаміць іх новы адрас. Паведаміў мэр і пра тое, што ён меў асабістую сустрэчу са старэйкай маці Ражэ і нават даслаў копію пісьма афіцэра пра прозвішчу Пейі, які зараз жыве ў горадзе Рамбуіе. Вось яго кароткі змест:

«Паважаны мессе! Давольна павдмамі вам пра тое, што ў час вайны я трапіў у палон да фашыстаў і быў у канцлагеры, які знаходзіўся ў горадзе Альтэнбургу, што ва Усходняй Прусіі. Аднойчы мяне прывялі ў мясцовыя гестапа і прапанавалі быць перакладчыкам, фашысты спрабавалі вёсці дыякт юнака, які назваў сабе Ражэ Дэкэсам. У час допытку мне удалося перакладчыкам некалькімі фразамаі з вяснем. Ён сказаў, што нарадзіўся ў прыгарадзе Парыжа і амаль два гады вававу на бачу рускіх партызан. Потым яго разам з радзістам закінулі на самалёце на Усходнюю Прусію, дзе яны ўлі разведвальную работу. Аднак фашыстам удалося натрапіць на іх след. У час перастаркай радзіст быў забіты... Фашысцкія карункі скацілі Ражэ, калі ў яго скончыліся патроны. Ён паведаміў свой сапраўдны адрас...»

Потым маці Ражэ напісала асабіста чырвоным следышчам з горада Арла пра сына і даслала яго фотаздымак, калі ён быў яшчэ юнаком. Яна выказала сваю ўдзячнасць за добрую паміць пра сына. Асабістую падзяку выказала яна Рэспіславу Аляксандравічу Дзмітрыеву, побач з якім змагаўся ў партызанскім атрадзе яе сын на беларускай зямлі.

Іван ЦІТОЎ,

ветэран вайны і працы.

ХЛЕБ И ЗНАМЯ

Они поступали в окно крайней избы. В полутьме слабо освещенной комнаты мелькнуло женское лицо.

— Кто там?

— Откройте, свои, — сказал командир спецгруппы Минского подпольного фронта партии А.Пугач-Осачий.

Не в первый раз партизаны стучались к этой белорусской крестьянке в ночную пору, и она каким-то особым чутьем угадывала своих. Знакомых, деревенских, среди вошедших не приметили. Однако засуетилась, хотела накрыть на стол.

— Фашисты в деревне есть?

— Спросил командир.

— Налетели как мошкеры...

Партизаны переглянулись: оставалось опасное, надо спешить в отряд.

— Кто же вы укажите по дороге? — замолчала женщина.

— Возьмите хоть молока да немного хлеба.

Партизаны поблагодарили крестьянку. Шли они почти всю ночь и только под утро присели отдохнуть. Пугач-Осачий стал развешивать свертки и ощутил в руках бархатистую ткань, в которой лежала крапиха хлеба: «Что бы это значило?» — подумал он.

— А ну, братцы, дайте огонька!

Чиркнули спичкой, и все удивленно уставились в красное полотно знамен. Буквы, шитые шелком, поистерлись, а иголки совсем уже не было, но от них остались следы. Партизаны с трудом прочли: «27-я стрелковая дивизия имени Сибирского Революционного Комитета».

— Почему же хозяйка ничего нам не сказала? — задумчиво проговорил Пугач-Осачий.

Выяснить судьбу знамени было уже поздно. Можно было только предполагать, как оно попало в руки женщины. В отряде решили передать его в Минский подпольный комитет партии.

После войны комиссия Белорусского партизанского штаба передала знамя в Музей истории Великой Отечественной войны. Реставраторы придали ему первоначальный вид. На одной стороне был вышит герб РСФСР и слова: «РСФСР. Пролетарии всех стран, соединяйтесь!» 27-й стрелковой дивизии от Сибирского Революционного Комитета». На другой — боевой маршрут дивизии и слова: «Славься красным героем, освободившим рабочих и крестьян от Волги до Байкала».

П. АКУЛОВ,

полковник в отставке.

КАЛИ АНГЛИЧАНЕ вызвали нас в канцелярию, я была да того зная, что не могла нават тримацца на ногах. Таму мяне, як і многіх іншых, вязалі-дэстафікавалі, выносілі з барака на руках. Пасля давалася другі раз у жыцці лучыцца хадзіць. Нас там ніхто не лічыў за людзей. Фашысцкія вылюдкі пазбавілі нас не толькі дзяцінства, а і імёнаў і прозвішчаў. Клікалі вязняў па нумарах, выкалатых іголкамі на руках і нашых на вяртаты. У лагеры смерці «Асвенцім» мне дастаўся нумар 79667...

Нельга было слухаць без хвалявання слоўбылога вязня трох канцэнтрацыйных лагераў Эмілія Аляксандраўна Капытоў, якую дзесяцігадовы дзяцінныя фашысты вывезлі з роднай Беларусі. У іх доме амаль у самым пачатку вайны была лўка барысавіцкіх падпольшчыкаў, з якімі размылівалі сувязь не старэйшыя браты. Аднойчы і Эмілія было даручана перадаць стрэчанаму брату нейкія важныя звесткі. Але там фашысты зрабілі засаду, і дзяцінныя трапілі ў іх лапы. Пасля гэтага была турма, шматлікія допыткі, а затым доўгая дарога ў чужую краіну.

Сваім успамінамі аб тых далёкіх суровых часах Эмілія Аляксандраўна дзялілася з вучнямі гарадскіх школ у Барысавіцкім краязнаўчым музеі, куды яе запрасілі супрацоўнікі на тэматычныя ранішнікі «У мярпрыемстве ўдзельнічалі таксама вязьне канцлагера «Асвенцім» Ванда Мацвееўна Андрэўская, якая была французкай сувязьніцай Марыя Сямёнаўна Калібера і ветэран вайны Раіса Данілаўна Пятрычэ. З болей у сэрцы гэтаму ж жанчыны адважныя жанчыны прыгадалі эпизоды вайны дзеля таго, каб сённяшнія школьнікі ведалі і помнілі аб тых жахах і пакутах, якія давалі перажыць іх ровеснікам, мільёнам нашых суайчыннікаў, каб не дапусціць разважэння новай вайны.

Юнакі і дзяўчаты ўважліва слухалі жанчын, чыталі вершы франтавых паэтаў, пелі песні вайнаў часоў. Па спакхмурных тварах і дапытлівых вачах адчуваўся, што расказвае відзачувае вайны глыбока загалі ў дзіцячы душы.

ГЭТА ТРЭБА НАШЧАДКАМ

Гэта толькі адно са шматлікіх мерапрыемстваў, арганізаваных супрацоўнікамі Барысавіцкага краязнаўчага музея ў час падрыхтоўкі да святкавання 50-гадовага юбілею вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. Акрамя экскурсій па залах музея, адна з якіх якая і прысвечана Вялікай Айчыннай вайне, там прадставлены фотадзімкі, дакументы і асабістыя рэчы зямлякоў-барысавічан, якія гераічна змагаліся з ненавісным ворагам. Але гэта толькі невялікая частка экспанатаў ваянага часу, якіх у музеі звыш трох тысяч. А агульная колькасць захоўваемых у музеі экспанатаў перавышае трыццаць тысяч экспэмплараў.

Дарчы, для больш шырокага знаёмства наведвальнікаў з гераічным мінулым нашай Бацькаўшчыны работнікі музея часта арганізуюць часовыя перасоўныя выставкі. Вось і да сённяшняга юбілею была арганізавана выстаўка пісьмаў, фатаграфій і дакументаў ваянага часу «Паміць вогненнага гадоў». Наведальнікі музея мелі магчымасць пацякаць франтавую газету (№142 ад 3 ліпеня 1944 года) 83-й гвардыскай Гарадоўскай Чырванасцяжнай ордэна Суворава II ступені стралковай дывізіі, якая прымагла ўдзел у вызваленні горада на Барысавіч.

Там змешчаны загад Вярхоўнага Галоўнакамандуючага генерала арміі І.Чарнышэўскаму аб вызваленні Барысавы, падзяка ўсім салдатам і афіцэрам за ўдалае правядзенне гэтай аперацыі. А гвардыі лейтэнант Н.Тарала адклінуўся на гэтую падзяку сваім вершам «Рака Барысавіч».

Варта адзначыць, што значную работу па патрыятычнаму выхаванню падрастаючага пакалення праводзіць і школьны музей Барысавы. Шмат цікавых дакументаў і іншых экспанатаў ваянага часу сабраў у музеях сярэдніх школ №8, 9, 17, 18, у гарадской гімназіі №2 адкрыты першы ў рэспубліцы музей афганскай вайны. Напярэдні ад святкавання юбілею вызвалення горада і рэспублікі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў па ўсіх школах прайшлі сустрэчы школьнікаў з ветэранамі вайны, удзельнікамі баёў. З канцэртнай праграмай перад вучнямі выступалі гарадскія народныя хоры ветэранскай вайны, працы і Узброеных Сіл. У сярэднім школе №8 абдыслася сустрэча пакаленняў, вучні і настаўнікі СШ №20 арганізавалі і правалі свята мікраараіна.

Прайшлі і некаторыя іншыя цікавыя мерапрыемствы. Праўда, на вялікі жаль, у шко-

В ЛЕСУ ПРИФРОНТОВОМ

«Кто сказал, что надо бросить песню на войне?» — пела на одном из своих концертов Лариса Александровская, не раз приезжавшая к нам на фронт. И мы, солдаты, истосковались по песенному искусству, которое вместе с нею: «После боя сердце просит музыки вдвойне...»

Песня на фронте... Она не часто, но то и дело звучала все же у нас в часы коротких передышек между боями. Вот и на сей раз незадолго до освобождения Минска вновь наведала нас «белорусская перепелочка» — народная артистка СССР Л.А.Александровская. На опущие соснового бора она выступила вместе с другими актерами с интересной песенной программой, мастерски исполнила и «Перепелочку», и «Будьте здоровы» и арии из опер...

В дивизию нашей — 348-й стрелковой, несмотря на определенные трудности, был на последнем этапе войны солдатский походный клуб, а при нем — отличный самостоятельный ансамбль песни и пляски. Как только была какая-то «отдушина» — оборону заняли люди вывели на передовую, в свой полки, к которым были постоянно приписаны.

Местом концертов, когда позволяла боевая обстановка, часто был медсанбат. Песни, пляски — коллективные и сольные, художественное слово — все тогда шло в ход. И, надо сказать, ансамбль был пользовался у бойцов и командиров непрерывным успехом. Одна лишь медсестра Софья Трошенко чего стоила! Ее и второй медсестры Кати Корвиной песни — сольно и дуэтом — звучали в прифронтовом лесу, ну, скажем прямо, не хуже, чем у иных профессиональных исполнителей.

Кроме Л.А.Александровской, раз два, с сожалением, за всю войну приезжали к нам «всадливые» артисты. В одной из таких поездок на фронт была, например, ныне живущая в Минске Любовь Кондратьевна Бердникова, теперь уже по мужу Бируля. Прочитав в 1978 году в газете мои записки из фронтового блокнота «Паміць как струна», в которых упоминались песни, вначале позвонила, а затем и приехала в редакцию и привезла с собой сохранившуюся у нее с той памятной фронтовой поры нашу солдатскую газету «Красноармеец» с напечатанной там моей зарисовкой «Артисты приехали».

Я, безусловно, был удивлен такому долголетию чудом уцелевшего до его времени экземпляра «дивизионной» и с интересом выслушал Любовь Кондратьевну, теперь уже трижды бабушку, а тогда совсем еще юную танцовщицу. Как сейчас, вижу перед собой импровизированную сцену — ею служил кузов полуавтомобиль на фронтовых ухабах прославленной «полторыки», — и вокруг нее плотное кольцо красноармейцев, уставших, вышедших только сегодня с утра из боя, а завтра — снова туда же, в его пекло.

На фронт к нам приезжали исполнители русских и татарских народных песен Загида Салыхова и Александра Бабенко. Им усердно аккомпанировали татарский композитор Гани Валеев — на баяне, губных гармониках, и скрипка Виктория Рупшиская. Песня Валеева «Возвращайся с победой домой» в исполнении Салыхова и особенно «Ой, туманы мои, растуманы», которую пела Бабенко, звучала в том концерте дважды: казалось, с каждого из солдат усталость как рукой сняло, и они дружно скандировали: «Бис!» То же самое слышалось и тогда, когда артистка

ВАЧЫМА ДЗЯЦІНСТВА

Прыгадвацца, як у першыя дні ліпеня 1944 года нехта з вясковых сяброў-падшыванцаў ляцеў на вёсцы і крычаў: "Намы і рэчкі!", "Намы прышлі!"

САЛДАЦКАЯ КАША

Некалькі гадоў назад нямецкая калона танкаў (мусір, тах, што вырвалася з "ката") прайшла па шашы на захад. Моцных бабў ла нашай вёскі не было. Лодзі падавалі з падавалі і скляпоў.

Галодныя, знясіленыя, з надзеяй глядзелі на дарогу. Мы з сябрам Колькам кулі ліцелі да рэчкі. Абмінулі некалькі спаленых хат, "пераскочылі" поплаў. І вось яна, рэчка. Але што гэта? Мост разбураны, тырчаць толькі канцы аблопленых парчаві. Вакол усё хвіляе, ляскае. На вясковых чыхах гольца да пося салаты падвозілі з бласкішлага лесу тоўстыя бярэжы, разразаў на кавалкі, мацавалі іх скобамі. Вось-вось будзе і мост. На тым беразе рэчка з'явілася ўсё больш і больш танкаў. Мы, як зачараваныя, глядзелі на гэты жывы цуд.

Колька першы ўпаў пах нечага смачнага. "Вуш кучка ля кустоў, пойдзем туды", — глытанчы сніў, сказаў ён. З ранку ў нас раснікі не было ў роце. А сонца нацягло аголеныя "авечныя" нажнічкі галова.

Малады салдацік, які ўвайшоў ля вяскага "ката" на калас, добрачыліва ўсімхочу, растытаў, ці да-лёка вёска, як нас зава. Потым узду два кучкі, наклаў у іх кашы: "Ешце, рабяткі, молькі посуд ярніце".

Гарэшце пераправу наладзілі. Танкі адзіны за другім, прайскаючы дробныя смалсты насілі, "выпаўзалі" на наш бераг. Мы з Колькам беглі побач з гэтымі мазучымі машынамі, і нам махалі рукою салаты, талымі, радасныя. А паку тым прасной кашы мне і сёння не забыць. Нікога смачнейшага, здаецца, ніколі не ёў.

КАЛГАСНЫ АРТЫЛЕРЫСТ

Гэта, відаць, быў абоз. Ён ляскаў некалькі дзён на бруку. У вясковых фрух лясалі скрыпкі, лях і шыла пайсковая маёмасць. Перадвёны часці ўжо некалькі дзён як "сіганулі" на патах немцаў. Абоз таксама трываў тэмлі, але скорасць была не така: коні, мокрыя ад гарачыні, запаненыя, хутка сталі хвіляць.

Аднойчы ўвечары невялікі атрад абознікаў стывіўся на поплаве ля аршніку. Коні прагна скабллі траву. Гара гармонік. Салдаты насілі ваду з крыніцы, мыліся. Потым былі танцы (вясковыя дзяўчаты не прануцілі моманту, столькі кавалеруў яны даўно не бачылі).

Мы з Колькам і тут цікавалі за ўсім. Бачылі, як навакаваны салдацік боты і ношаныя-пераношаныя дзяўчыны "лодкі" ступалі блізка-блізка...

На другі дзень пабеглі з сабору ком на поплаў. Тут ужо нікога не было. Валыліся бліжнікі ад кансераў і ледзя-ледзя тэлега. Райтан заіржаў конь. Мы кінулі ў аленіш. Ён ляскаў, знясілены, пад невялікім кустам. Усё хацеў падняцца на

ногі, хроп, але галава хвіляла долу. Мы скокнулі на поле, наравалі на ўзвеску дзельніку, прынеслі коніку. Ён некалькіх пачаў есці. Потым пакідаў коніку, кучкавага дзядзюку Яўска. Ён зрабў нейкую мазь, змазў скрываўленыя плямы на "плічках" жывёліны. Назваў коніка чамусьці Артылерыстам. Яўска дзесьці ўмудраўся знайсці торбу ўска, падсілкоўваў яго дзень пры дні. Конік у хуткім часе акрыў, пачаў жыць у каюшні, яго ўзялі на ўлік у бухгалтэрыі калгаса як "цягловую сілу".

Прайшоў год, другі і сёння, здаецца, бачу гэтага дзядзюка, хуткага як маліка коніка. На ім звычайна ездзіў "пад сідлом" старышнік калгаса. Не даваў нікому. Толькі калі хто жаніўся, дык запрагалі Артылерыста ў вазок. І трэба было бачыць, як ганарова нёс ён сваю галаву, як "гуляў капіталізм". Быццам адчуваў важнасць падзеі.

НЕ ЗГАСНІ, ЗОРАЧКА

Вайна грывела дзесьці далёка. З ваякамата прынес папшальскіх пошты маладым мучынам і хлопцам. Зборы былі кароткія. Невялікі ўрачысты вечар. Палакі бліжэй і родныя. Стары Паўлюк вышлі на скрыпцы "Последний неонский денечек гуляю с вами я, друзья..."

Праводзілі навабранцаў далёка за вёску. Яны, падпітыя, "харохорыліся", казалі, што "дэб'юць немца ў гэтым бар'е". І ўсе верылі ў гэта, думалі, што і прайшоў бы нашых вясковых тал не ўпываюча.

Васіль Лосік, бондар, пачыні, волькі і дужы, як дуб, не мог адарвацца ад сваіх: ён пакідаў сямейных дзяцей, адно меншае за другое. Жонка Алеся запісала на ўвесь белы свет: "Усё мае сэрца будзе... Што я буду рабіць адна з такімі маленькімі?"

Праз некалькі месцаў папшальскіх пачаў прыносіць зоркі павадзінны: "Ваши сын загинул...", "Ваши муж на-геройскую загінуў, прапаві без вестак". Мала хто з тых прывібынцоў 1944 года вярнуўся дамоў.

Алеся Лосік дачкалася мукса, але прайшоў ён без рукі. Працаваў рахункаводам у канторы калгаса. Любў выпіць. І тады яго расказам пра вайну не было канца. У час сенаскоў Васіль не любў сядзець у канторы, умудраўся класці і адной рукой хваціць стаскі. А калі будавалі брыгадны клуб, дык ён зрабў зграбную, ёмікую печку.

Даўно няма ўжо ў жывых рахункавода, бондара і печніка Васіля Лосіка. Толькі стаць мая печка ў старэнькім, латаным-пералатаным брыгаднім клубе. Ды на сцяне хаты, дзе ён жыў, прыгледзеўшыся, можна ўбачыць вышываную чырвоную фарбу на драўнянай зорачцы. Надойна Алеся калгас прадаў пяр кіню цукру і два кіло грэчкі. Як сам і франтавіка і вэтэрана працы. Алеся радалася як малое дзіцё...

Канстанцін ПРЫЁМКА.

Ёсць у нашым жыцці перадава, дзе веча кіпіць бой. Не спыняецца ён ні на адну хвіліну. Ідзе бітва за жыццё чалавека. Супраць яго ашчадніліся ўсе сілы: атручаныя стрэлы, нестабільнасць у грамадстве. А процістаяць гэтай лодзі ў белых халатах.

Уяўляю, як ім цяжка. Сёння, калі ўсе прадаецца і ўсё купля-

ецца. Я маю на ўвазе не рэчы, а справы, учынкi людзей. Урачы працуюць на перадавой нашай жыцці, не здрадзілі свайму прызначэнню — стаіць на варце здароўя людзей, засцерагаюць іх ад стрэсавых катаклізмаў такога непрадказа-

льнага часу. Дзякуй Богу, што яны ёсць на свеце. Такія, як намеснік галоўнага ўрача санаторыя "Бярэзіна" Барысаўскага раёна Аля Уладзіміраўна Грынкевіч. Чутлы, вясёлы, уважлівы чалавек, яна гатова зрабіць усё

каб дапамагчы нямоглым інвалідам, вэтэранам вайны і працы. Можна шмат раскаваць прагалюнага ўрача санаторыя Уладзіміраўна Уладзіміраўна Варона, ято згуртаваны калектыв. Яны засталіся верныя

клятве Гіпакрата, робяць усё магчымае і немагчымае, каб адпачываючыя вярталіся з санаторыя бадрэйшымі, поўнымі сіл і энергіі, каб нішто не змроцчыла іх жыццё. Вось толькі адзін прыклад. Дзве жанчыны, якія адпачы-

валі ў санаторыі, забылі там прасцінак і туплі. І што вы думаеце, забытыя рэчы былі вернуты ўладальнікам.

Хочацца сказаць людзям у белых халатах вялікі дзякуй. За тое, што яны ёсць, што захава-лі ў сваім сэрцы міласэрнасць, любоў да людзей, што засталіся верныя свайму абавязку.

Марыя БУЦКЕВІЧ.

ПРАГРАМА ТЭЛЕБАЧАННЯ

4 ліпеня, панядзелак

Беларускае тэлебачанне

9.05. Пад купалам Сусвету.
9.15. Пяць хвілін на жарты.
9.20. Да 50-годдзя вызвалення Беларусі. "Пасля Перамогі". 1-я с.
9.55. Фестываль духоўнай музыкі. 4-1-я.
10.25. Да 50-годдзя вызвалення Беларусі. "Скрыжаванні вайны". Спектакль. 4-1-я.
11.15. "Шматгалоссе".
13.30. Навіны.
Экран — аб'юрыенту
13.40. Матэматыка.
14.10. Фізіка.
14.40. Гісторыя.
15.05. Тэлебачанне.
16.00. Абласныя навіны (Брэст).
16.15. "Пітары на мармур".
16.50. Навіны.
17.00. Дзе фільмы.
17.25. Навіны БІ-Бі-сі.
18.00. "Вялікая Айчынная". Д/ф. 15-я с.
18.50. Да Дня незалежнасці ЗША. Выступленне часовага паверанага ў справах ЗША ў Рэспубліцы Беларусь Джорджа Крола.
19.00. "Планета людзей".
19.20. Да 50-годдзя вызвалення Беларусі. Л.Абеліч. "Партызанскія баі".
19.40. І Міжнародны пленэр імя Марка Шагала ў Віцебску. 4-1-я.
20.30. Кантакт.
20.35. Калыханка.
21.00. Панарама.
21.35. "Пасля Перамогі". 2-я с.
22.20. "Пад купалам Сусвету".
22.30. І Міжнародны пленэр імя Марка Шагала ў Віцебску. 4-3-я.
0.30. Ніка.
0.45. Надвор'е.

Канал "Астанкіна"

8.00. Мультифільм.
8.20. Паглядзі, паслухай...
8.45. "Дзікая рука".
9.10. "Ты памятаеш, таварыш?".
10.00. 15.00. 17.00. 20.00. Навіны.
10.20. "Вяртанне". Н/п фільм.
10.25. Наш музычны клуб.
16.00. Зорная гадзіна.
16.40. Тэледакцыя кампанія "Мір".
17.25. Свят сёння.
17.40. Азбука ўласніка.
17.50. 20.30. Надвор'е.
18.00. Гадзіна пік.
18.25. "Дзікая рука". Тэлесерыял.
18.55. Тэма.
19.40. Мужчыны і жанчыны.
19.40. Доброй ночы, малышы!
20.40. Футбол. Чэмпіянат свету. 1/8 фіналу.
20.40. Футбол. Чэмпіянат свету. 1/8 фіналу. Трансляцыя з ЗША. У перапынку — навіны.
0.25. Імгненні вялікага футбола.
0.40. Прэс-экспрэс.

Канал "Расія"

6.00. 11.00. 15.00. 19.00. 22.00. Весткі.
7.00. Час дзелявых людзей.
7.30. Вуснамі дзіцяці.
8.00. Навіны БІ-Бі-сі.
8.30. "Лоская". Д/ф.
9.00. "Ура, канікулы!". І іншыя мультфільмы.
10.25. Кіно ў ліпені.
10.40. Сялянскае пытанне.
15.20. "Дзядушка дуада". Мультифільм.
15.30. Прыгоды ваўчара.
15.50. Там-там навіны.
16.05. Новая лінія.
17.40. Свята кожны дзень.
17.50. Нікто не забыты.
17.55. Музыка на десерт.
18.10. Л-клуб.
19.25. Падрабязнасці.
19.35. Рэпартыж.
19.55. Чэмпіянат свету па футболе. 1/8 фіналу.
22.20. Аўтаімгненне.
22.25. Зоркі гавораць.
22.30. Спартыўная карусель.
22.35. "Сярод шырых камянёў". Маст.фільм.
22.45. Аніматэка.

Санкт-Пецярбург

12.00. 14.30. 18.30. 21.45. Інфарм ТБ.
12.10. Чароўная лінія.
12.25. "Нямечская хваля".
13.00. Хуткая дапамога.
13.30. "Каміла, ці Нераскрытыя таямніцы". 9-я с.
14.45. "Наш чалавек у Сан-Раме". Маст.фільм.
16.35. Тэлемагніт.
16.40. "Прадавец птушак". Тэлефільм.
17.40. Адрываю для сябе Расію.
18.10. "Зяц, Скрып і скрыпка". Мультифільм.
18.55. "Шлюб".
19.05. "Каміла, ці Нераскрытыя таямніцы". 8-я с.
19.55. "Юсі Ватанен жаніцца".
20.45. Тэлеслужба беспекі.
20.55. Стракава.
21.25. Тэлемагніт.
21.30. Будні.
22.00. Спорт, спорт, спорт...
22.10. Ваш стыль.
22.20. "Семінацыя Імгненнаў вясны". 9-я с.

5 ліпеня, аўторак

Беларускае тэлебачанне

8.00. Раніца рэспублікі.
8.10. Пад купалам Сусвету.
8.20. "Пасля Перамогі". 2-я с.

8.10. Эканаміст.

8.20. Пад купалам Сусвету.
8.30. "А старыя людзі казалі...". Д/ф.
8.50. Надвор'е.
9.00. "Дзівоны манеж" і іншыя мультифільмы.
9.25. Пяць хвілін на жарты.
9.30. "Цэзар-заваўнік" (Італія).
11.20. "Скрыжаванні вайны". Спектакль. 4-2-я.
12.10. "Нові К" — топ-10.
13.10. Тэорасць К.Жука.
13.30. Навіны.
Экран — аб'юрыенту
13.40. Матэматыка.
14.10. Фізіка.
14.40. Беларуская літаратура.
15.10. Фільм-канцэрт.
16.00. Абласныя навіны (Віцебск).
16.15. "Халады ў пачатку вясны".

16.45. Навіны (з сурдаперакладам).
16.55. Існасць.
17.25. Навіны БІ-Бі-сі.
18.00. Эканаміст.
18.10. "Вялікая Айчынная". Д/ф. 15-я с.
19.00. Эканамічная хваля.
19.45. Стоп-кадр.
20.05. Вакальныя цыкл Р.Шумана.
20.25. Пяць хвілін на жарты.
20.30. Кантакт.
20.35. Калыханка.
21.00. Панарама.
21.35. "Пасля Перамогі". 2-я с.
22.20. "Пад купалам Сусвету".
22.30. І Міжнародны пленэр імя Марка Шагала ў Віцебску. 4-3-я.
0.30. Ніка.
0.45. Надвор'е.

Канал "Астанкіна"

8.00. Агляд рынку нерухомасці.
8.15. Вясёлая нотка.
8.35. "Басножкі і яе сябры".
9.00. "Дзікая рука".
9.25. Прытанне з Грандфлау.
9.45. 23.15. Прэс-экспрэс.
10.00. 15.00. 17.00. 20.00. 23.00. Навіны.
10.20. "Джыўс і Вустэр". Тэлесерыял.
15.25. "Вайна гобатаў".
15.50. Паміж намі, дзяўчынкамі.
16.05. Рок-урок.
16.40. Планета.
17.25. Дакументы і лёсы.
17.40. Знак пытання.
17.50. 20.35. Надвор'е.
18.00. Гадзіна пік.
18.25. "Дзікая рука". Тэлесерыял.
18.55. Тэма.
19.40. Доброй ночы, малышы!
20.45. З першых рук.
20.55. Задачы шлягера.
21.45. "Пунсовы першачет". (ЗША — Вялікабрытанія). 1-я с.
22.25. Футбол. Чэмпіянат свету. 1/8 фіналу.

Канал "Расія"

6.00. 11.00. 15.00. 19.00. 22.00. Весткі.
7.00. Час дзелявых людзей.
7.30. Джэнтльмен-шоу.
8.00. Навіны БІ-Бі-сі.
8.30. Ранішні канцэрт.
8.45. Без рэзтўш.
9.40. Тэлегазета.
9.45. "К-2" прадэсталяе.
10.40. Сялянскае пытанне.
15.20. Дзіцячы музычны фестываль.
15.50. Там-там навіны.
16.05. Новая лінія.
16.50. Ваша прэва.
17.05. Чалавек справы.
17.40. Свята кожны дзень.
17.50. Нікто не забыты.
17.55. Музыка на десерт.
18.10. Л-клуб.
19.25. Падрабязнасці.
19.35. Рэпартыж.
19.55. Чэмпіянат свету па футболе. 1/8 фіналу.
22.20. Аўтаімгненне.
22.25. Зоркі гавораць.
22.30. Спартыўная карусель.
22.35. "Сярод шырых камянёў". Маст.фільм.
22.45. Зорны дождж.

Санкт-Пецярбург

12.00. 14.30. 18.30. 21.45. Інфарм ТБ.
12.10. Чароўная лінія.
12.25. "Нямечская хваля".
13.00. Хуткая дапамога.
13.30. "Каміла, ці Нераскрытыя таямніцы". 9-я с.
14.45. "Наш чалавек у Сан-Раме". Маст.фільм.
16.35. Тэлемагніт.
16.40. "Прадавец птушак". Тэлефільм.
17.40. Адрываю для сябе Расію.
18.10. "Зяц, Скрып і скрыпка". Мультифільм.
18.55. "Шлюб".
19.05. "Каміла, ці Нераскрытыя таямніцы". 8-я с.
19.55. "Юсі Ватанен жаніцца".
20.45. Тэлеслужба беспекі.
20.55. Стракава.
21.25. Тэлемагніт.
21.30. Будні.
22.00. Спорт, спорт, спорт...
22.10. Ваш стыль.
22.20. "Семінацыя Імгненнаў вясны". 9-я с.

6 ліпеня, серада

Беларускае тэлебачанне

8.00. Раніца рэспублікі.
8.10. Пад купалам Сусвету.
8.20. "Пасля Перамогі". 2-я с.

8.55. Пяць хвілін на жарты.

9.00. Надвор'е.
9.10. "Час выбраў нас". 4-я с.
10.20. Відамы-навідамы.
11.20. "Скрыжаванні вайны". Спектакль. 4-3-я.
12.10. "Мара маленькага асяніня". Мультифільм.
12.20. "Купальская ноч".
13.30. Навіны.
Экран — аб'юрыенту
13.40. Матэматыка.
14.10. Фізіка.
14.40. Беларуская літаратура.
15.10. Канцэрт лаўрэатаў Рэспубліканскага конкурсу юных выканаўцаў на духавых інструментах музычнай школы № 14 г.Мінска.
15.40. "Ірышчын дэвінкі".
15.55. Праграма перадач.
16.00. Абласныя навіны (Гомель).
16.15. "Калі Віцебск быў Парыжам". Д/ф.
16.50. Навіны.
17.00. "Крок".
17.25. Навіны БІ-Бі-сі.
18.00. "Вялікая Айчынная". Д/ф. 15-я с.
18.50. "Крок". "Карамболь". Урач-сексатолог Д.З.Капусцін.
19.20. "Паблемы аховы навакольнага асяроддзя".
20.05. Праграма для дзелявых людзей.
20.25. Пяць хвілін на жарты.
20.30. Кантакт.
20.35. Калыханка.
21.00. Панарама.
21.35. "Пасля Перамогі". 3-я с.
22.20. Пад купалам Сусвету.
22.30. "Час выбраў нас". Заклучная с.
23.35. Дзесяць хвілін плюс стагоддзе.

Канал "Астанкіна"

8.00. Агляд рынку нерухомасці.
8.15. Вясёлая нотка.
8.35. "Басножкі і яе сябры".
9.00. "Дзікая рука".
9.25. Прытанне з Грандфлау.
9.45. 23.15. Прэс-экспрэс.
10.00. 15.00. 17.00. 20.00. 23.00. Навіны.
10.20. "Джыўс і Вустэр". Тэлесерыял.
15.25. "Вайна гобатаў".
15.50. Дзівнікі дзіцячага кінэсавалю.
16.05. "Лятучы дом".
16.40. Тэледакцыя кампанія "Мір".
17.25. Свет сёння.
17.40. Тэхнадаром.
17.50. 20.35. Надвор'е.
18.00. Гадзіна пік.
18.25. "Дзікая рука". Тэлесерыял.
18.55. "Адрозніццэ натхненне...". Акцёр В.Гафт і мастак М.Сафаронаў. Вядучы — У.Малчанав.
19.40. Доброй ночы, малышы!
20.45. Чалавек і закон.
20.55. "Пунсовы першачет". 2-я с.
22.15. Фестываль песні імя Я.Марцінчука (Г.Данецк).
23.45. Навы жыхары.

Канал "Расія"

6.00. 11.00. 15.00. 19.00. 22.00. Весткі.
7.00. Час дзелявых людзей.
7.30. Джэнтльмен-шоу.
8.00. Навіны БІ-Бі-сі.
8.30. Ранішні канцэрт.
8.45. Без рэзтўш.
9.40. Тэлегазета.
9.45. "К-2" прадэсталяе.
10.40. Сялянскае пытанне.
15.20. Дзіцячы музычны фестываль.
15.50. Там-там навіны.
16.05. Новая лінія.
16.50. Ваша прэва.
17.05. Чалавек справы.
17.40. Свята кожны дзень.
17.50. Нікто не забыты.
17.55. Музыка на десерт.
18.10. Л-клуб.
19.25. Падрабязнасці.
19.35. Рэпартыж.
19.55. Чэмпіянат свету па футболе. 1/8 фіналу.
22.20. Аўтаімгненне.
22.25. Зоркі гавораць.
22.30. Спартыўная карусель.
22.35. "Сярод шырых камянёў". Маст.фільм.
22.45. Зорны дождж.

Санкт-Пецярбург

12.00. 14.30. 18.30. 21.45. Інфарм ТБ.
12.10. Чароўная лінія.
12.25. "Нямечская хваля".
13.00. Хуткая дапамога.
13.30. "Каміла, ці Нераскрытыя таямніцы". 9-я с.
14.45. "Наш чалавек у Сан-Раме". Маст.фільм.
16.35. Тэлемагніт.
16.40. "Прадавец птушак". Тэлефільм.
17.40. Адрываю для сябе Расію.
18.10. "Зяц, Скрып і скрыпка". Мультифільм.
18.55. "Шлюб".
19.05. "Каміла, ці Нераскрытыя таямніцы". 8-я с.
19.55. "Юсі Ватанен жаніцца".
20.45. Тэлеслужба беспекі.
20.55. Стракава.
21.25. Тэлемагніт.
21.30. Будні.
22.00. Спорт, спорт, спорт...
22.10. Ваш стыль.
22.20. "Семінацыя Імгненнаў вясны". 9-я с.

Санкт-Пецярбург

12.00. 14.30. 18.30. 21.45. Інфарм ТБ.
12.10. Чароўная лінія.
12.25. "Нямечская хваля".
13.00. Хуткая дапамога.
13.30. "Каміла, ці Нераскрытыя таямніцы". 9-я с.
14.45. "Наш чалавек у Сан-Раме". Маст.фільм.
16.35. Тэлемагніт.
16.40. "Прадавец птушак". Тэлефільм.
17.40. Адрываю для сябе Расію.
18.10. "Зяц, Скрып і скрыпка". Мультифільм.
18.55. "Шлюб".
19.05. "Каміла, ці Нераскрытыя таямніцы". 8-я с.
19.55. "Юсі Ватанен жаніцца".
20.45. Тэлеслужба беспекі.
20.55. Стракава.
21.25. Тэлемагніт.
21.30. Будні.
22.00. Спорт, спорт, спорт...
22.10. Ваш стыль.
22.20. "Семінацыя Імгненнаў вясны". 9-я с.

21.25. Тэлемагніт.

21.30. Будні.
22.00. Спорт, спорт, спорт...
22.10. Ваш стыль.
22.20. "Семінацыя Імгненнаў вясны". 10-я с.

7 ліпеня, чацвер

Беларускае тэлебачанне

8.00. Раніца рэ